

Kooperation på kinesiska

Det finns lantbrukskooperation i alla länder med marknadsekonomi. De kooperativa företagens uppgift är ju att se till så att marknader fungerar bättre än vad de skulle ha gjort utan Kooperation.

Under många år har USA varit landet med mest omfattande lantbrukskooperation. Nu har Kina gått förbi och det med råge. Statistik säger att det år 2012 fanns 689 000 föreningar med 43 miljoner bönder som medlemmar dock endast är en femtedel av landets alla bönder.

En förklaring är att Kina år 2007 antog sin första föreningslag. Regeringen fick en del hjälp av utländska experter och det blev en lagstiftning som rimmar väl med vad man internationellt sett anser vara Kooperation. Således kräver lagen att föreningar ska tjäna medlemmarnas ekonomiska intressen, vara styrda av medlemmarna samt vara ägda av medlemmarna.

BRISTANDE RESPEKT

En annan sak är om lagreglerna följs. Denna fråga har undersökts i en artikel i Agribusiness nr 2, 2015, sidorna 198-214. Författarna är tre kinesiska forskare och en holländare. Resultaten visar att det är si och så med föreningarnas respekt för lagen.

Författarna samlade in data från föreningar, som verkar i Kinas mest utvecklade provins. Där fokuserade forskarna på slumpmässigt utvalda frukt- och grönsaksföreningar. Efter diverse bortfall kom det upplysningar från 37 föreningar. I var och en av dessa intervjuades två personer, samtidigt som forskarna också granskade stadgarna och annat skriftligt material.

Enligt den kinesiska lagen kan det finnas en stadgeparagraf om att medlemmar med en stor leveransvolym får ha fler röster än medlemmar med liten volym, men inte ens den störste får ha mer än tjugo procent av samtliga röster. Lika rösträtt gäller alltså inte utan principen är att kontrollen av föreningen ska ligga endast hos medlemmar. En tredjedel av de undersökta föreningarna har differentierad rösträtt, samtidigt som det finns en tendens att differentiera mer än vad både lagen och stadgarna tillåter.

NYCKELMEDLEMMAR

I de studerade föreningarna har man i genomsnitt tre föreningsstämmor om året, men dessa behandlar främst produktionsplanering och teknik. De strategiska besluten om investeringar med mera fattas vid styrelsemötena, som hålls fem till sex gånger om året. Alla styrelseledamöter tillhör kategorin "nyckelmedlemmar", samtidigt som hela företagsledningen också består av "nyckelmedlemmar".

I kinesiska kooperativa föreningar skiljer man mellan nyckelmedlemmar och vanliga medlemmar. Nyckelmedlemmar är de stora leverantörerna, som också har investerat mycket pengar. I genomsnitt har de studerade föreningarna sex nyckelmedlemmar och 165 vanliga medlemmar.

OLAGLIGA INSATSRÄNTOR

I Kina ska minst 60 procent av föreningens årsvinst gå till medlemmarna i form av efterlikvid och återbäring, medan alltså högst 40 procent kan vara insatsränta. Här är det upplagt för konflikter, eftersom medlemmarnas insatsskyldighet inte är proportionell mot deras leveransvolym. Alla medlemmar måste skjuta till kapital, men de mindre har ofta knappast råd, samtidigt som föreningarna är i behov av mycket pengar. Resultatet blir att det lilla antalet nyckelmedlemmar äger nästan hälften av föreningarnas egenkapital, och styrelseordförandena äger i genomsnitt en sjundedel av föreningen.

Det krävs inte mycket fantasi för att klura ut hur de studerade föreningarna fördelar sina vinster. Eftersom nyckelmedlemmarna har störst inflytande och mest insatskapital, ser de till att insatsräntan överstiger lagregeln om maximalt 40 procent som kapitalavkastning, även om det bara är med några procentenheter.

”Det krävs inte mycket fantasi för att klura ut hur de studerade föreningarna fördelar sina vinster”

VILDA ÖSTERN

Att föreningarna inte följer lagen kan tolkas såsom Vilda Östern-fasoner, men egentligen är situationen inte märklig. Också hos oss har de större leverantörerna större reellt inflytande och företagsledningarna måste ha betydande handlingsfrihet om föreningarna ska gå bra. Våra föreningar har möjligheter att skaffa kapital från olika håll, också från externa källor. I Sverige finns föreningar, som ibland kan betala ut mycket kapital som insatsränta.

Det som händer i Kina är att det inom lantbrukskretsar finns entreprenörer, som måste ha ett tryggt inflöde av råvaror till någon förädlingsverksamhet. Därför upprättar de en förening, vars medlemmar står för råvaruförsörjningen. Bönderna får en avsättningskanal, som de annars inte skulle ha. Entreprenören skapar en fungerande råvarumarknad. Kanske är det bästa att anpassa lagstiftningen till verkligheten.

Jerker Nilsson, Institutionen för ekonomi, SLU Uppsala

